

(กรุงเทพฯ) พริกหอม (ภาคกลาง) มะแขว่น หมากขวง (แม่ฮ่องสอน)

พื้นที่เพาะปลูก : จังหวัดเชียงใหม่ (อำเภอสะเมิง, อำเภอแมริม, อำเภอดอยสะเก็ด) จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน ได้แก่ อำเภอนาน้อย, อำเภอสองแคว, อำเภอนาหมื่น, อำเภอท่าวังผา, อำเภอเมืองน่าน

จำนวนเพาะปลูก : มีเกษตรกรปลูกจำนวน 155 ราย พื้นที่ปลูก 2,146 ไร่ 29,800 ต้น

สัมภาษณ์

1. นายศักดิ์สิทธิ์ ปริกเพชร อายุ 40 ปี
2. นายบุญชุม ต๊ะดีบ อายุ 48 ปี
3. นางนงเยาว์ แก้วกันทา อายุ 24 ปี
4. แม่อุ้ยชุ่ม ชันมูล อายุ 79 ปี

สรรพสิ่งล้วนพันเกี่ยว

มดแดง, มดดำ, มดฮี, เครือเขา (เกาวัลย์)

จุดประสงค์การศึกษา

1. เพื่อปลูกฝังภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้กับนักเรียน
2. เพื่ออนุรักษ์พรรณไม้ที่มีประโยชน์และมีความสำคัญต่อท้องถิ่นไว้ไม่ให้สูญหายและขยายผลในเชิงรุก
3. เพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงคุณค่าของพรรณไม้ในท้องถิ่นพร้อมทั้งประโยชน์ใช้สอยทุกส่วนของพืช
4. ขยายผลการศึกษาการเรียนรู้พรรณไม้ที่ควรอนุรักษ์
5. เพื่อสนองงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ข้อมูลเอกสาร

นันทวัน บุญยะประภัศร. สมุนไพรพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ, บริษัทประชาชน จำกัด, 2539 หน้า 259-260
อินเทอร์เน็ต <http://www.nan.doae.go.th>

ผู้ประสานงาน

นายบุญฤทธิ์ ชาติเยี่ยม ครู คศ.3 โทรศัพท์ 081-7247414
E-mail : Boonrit_sa@hotmail.com

ผู้อำนวยการโรงเรียนน่าน้อย

นายหริินทร์ สุขสันต์ศิริกุล โทรศัพท์ 081-9800012

ศึกษาโดย

1. นายกิตติชัย ฤาพรม ม.6/1
2. นายคุณากร อุดยอด ม.6/1
3. นางสาวรัชนิกร ตัญพรหม ม.6/1
4. นางสาวสุชาดา พุทธิโล ม.6/1
5. นางสาววิภาดา หมั่นเจริญ ม.6/1

อาจารย์ที่ปรึกษา

1. อาจารย์บุญฤทธิ์ ชาติเยี่ยม
2. อาจารย์รัตนกรรณ์ วงศ์วิจิตร
3. อาจารย์สร้อยเพชร กองตุ้ย

โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

มะแขว่น

งานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน
สนองพระราชดำริโดย

โรงเรียนน่าน้อย อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาน่าน เขต 1
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

มะแขว่น : พืชเศรษฐกิจเมืองน่าน

ความหมาย "มะแขว่น"

ตามพจนานุกรมฉบับพระเกียรติ 2530 หน้า 53 มะแขว่น มะแข่น มะแคว่น หมากมาศ พริกหอม หมากแก่น ชื่อต่างๆ เหล่านี้ คือ กำจัดตนเอง ขึ้นตามป่าดิบแห่งป่าดิบเขา ความสูงเหนือระดับน้ำทะเล 400-1,000 ม.

รูปลักษณะ

ราก มีความยาวมากประมาณ 5-10 นิ้ว แตกกอออกจากรากแขนงมียางเหนียว มีสีน้ำตาลอ่อน

ต้น เป็นไม้ยืนต้นมีความสูงประมาณ 5-10 เมตร ขนาดเส้นรอบวง 20-50 เซนติเมตร มีหนามรอบลำต้น ไม่มียาง ไม่ทนต่อแมลง

ผล ผลแห้ง เมล็ดเล็กกลม เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม. เปลือกผลมีสีเขียวเมื่อแก่จัดจะมีสีน้ำตาลเข้ม ผิวขรุขระ มีกลิ่นฉุน มีรสชาติ

ดอก ออกดอกเป็นช่อเป็นดอกไม่สมบูรณ์ ยาว 10-20 ซม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม จำนวน 4 กลีบ มีสีนวลหรือ ขาวอมเขียวทนต่อแมลง มีกลิ่น

เมล็ด รูปร่างกลมเส้นผ่านศูนย์กลาง 0.3-0.5 ซม. สีดำแกมน้ำตาล ผิวเรียบ มีกลิ่นฉุน มีรสชาติ มีความแข็ง

ใบ ใบเลี้ยงคู่เรียงสลับใบย่อย 5-8 ใบ ยาวประมาณ 6-8 ซม. กว้าง 3-5 ซม. หลังใบสีเขียว ท้องใบสีเขียวอ่อน

ระบบนิเวศน์

มักจะขึ้นตามบริเวณไหล่เขา พบมากในภาคใต้และภาคเหนือของประเทศไทย (น่านบริเวณอำเภอนาหมื่น, น่าน้อย, สองแคว, เมืองน่าน) ขึ้นตามบริเวณไหล่เขานำมาเพาะมีข้อจำกัดเฉพาะพิเศษช่วงมกราคม เท่านั้น (เพาะในถุงดำดินบนเขา) ปลูกในช่วงต้นฝน เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน ควรระวังไฟป่าหรือการเผาป่า เพราะมะแขว่นไม่ทนสภาพความร้อนได้

ข้อจำกัดพิเศษ

เมื่อปลูกมะแขว่นหรือออกเองตามธรรมชาติ เมื่ออายุ 1-2 ปี ควรเด็ดยอดทิ้ง เพื่อให้มีการแตกกิ่งก้าน

ฤดูกาลเก็บเกี่ยว

ช่วงเดือน พฤศจิกายน-ธันวาคม

อายุ 3-5 ปี ประมาณ 1-5 ก.ก. (น้ำหนักแห้ง)
อายุ 6-10 ปี ประมาณ 10-15 ก.ก. (น้ำหนักแห้ง)
อายุ 11-15 ปี ประมาณ 30-35 ก.ก. (น้ำหนักแห้ง)
อายุ 16-25 ปี ประมาณ 50 ก.ก. (น้ำหนักแห้ง)
งอกในดินร่วนซุย ไม่ทนความร้อน ชอบบรรยากาศชุ่มชื้นและหุบเขาพื้นที่ปลูกมากที่สุดในอำเภอนาน้อย และจังหวัดน่าน

ประโยชน์แก่มหาชน

ศักยภาพ ดับคาเวอแว้ว เนื้อควาย เนื้อหมู

ประโยชน์ สร้างรายได้แก่ครอบครัว ชุมชน ประเทศ

นวัตกรรม น้ำพริกใส่ลาบสำเร็จรูป

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ใช้เป็นยารักษาโรค

ราก ขับลมในลำไส้ ขับโลหิตระดู แก้พิษงู พิษตะขาบ พิษแมลงป่อง สมานบาดแผล

เปลือก แก้ลมวิงเวียน ขับโลหิตระดู

เนื้อไม้ ขับลมในลำไส้ ขับลมขึ้นเบื้องสูง แก้หน้ามืดตาลาย วิงเวียน ขับโลหิตระดู

ผล รักษาโรคทางเดินปัสสาวะ แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ

เมล็ด แก้ลมวิงเวียน บำรุงโลหิต บำรุงหัวใจ ขับลมในลำไส้

ใช้เป็นอาหาร

ผล ใช้เป็นเครื่องชูรส เช่น ลาบ หลู้ และแกงบางชนิด

ใบอ่อน ใช้รับประทานสด หรือปรุงอาหาร

มะแขว่น

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Zanthoxylum limonella* Alston

ชื่อวงศ์ : RUTACEAE

ชื่ออื่น : มะแขว่น (เหนือ) พริกหอม กำจัดต้นหมากมาศ มะช่วน ลูกกระมาศ หมักช่วง